

Dr. Hadnagy Imre József

Szentgyörgyi Dénes arcképe

Denes Szentgyörgyi portrait

Szentgyörgyi Dénes a kor sokoldalú embere, a közélet aktív részvevője. A forrásanyagokból Szentgyörgyi tudatos és humánus lényé kiviláglik. Bizonyára ő is azt tartotta, és tudatában volt annak, hogy földi létünk egyik fontos dolga, hogy az arra rátermettek maradandót alkossanak. Városában, Marosvásárhelyen munkásságának teljessége ismert, itt levéltári, múzeumi, könyvtári anyagok, a személyét tisztelők, a leszármazottak sok mindent őriznek, amellyel arcképe teljessé tehető.

Kulcsszavak: Szentgyörgyi Dénes; királyi díszérme; közéleti tevékenysége; tűzoltói működése; A tűz c. írása

2. 1. ADALÉKOK SZENTGYÖRGYI DÉNES – MAROSVÁSÁRHELY SZABAD KIRÁLYI VÁROS TŰZOLTÓ ALPARANCSNOKA - ÉLETÚTJÁHOZ

Budapesten - a korábbi Tűzoltó Múzeum - ma a Katasztrófavédelem Központi Múzeuma gyűjteményében kevés olyan dokumentum található, amely az Erdélyrész-i Magyarország tűzoltóinak, tűzoltó szervezeteinek tevékenységét taglalja. E kevesek közé tartozik az a két főleg kézzel írott emlékkönyv¹, amely **Szentgyörgyi Dénes – Marosvásárhely egykori neves közszereplőjének, újságírójának, tűzoltó alparancsnokának, tiszteletbeli tűzoltóparancsnokának tanítói, közéleti és tűzoltói működését tárgyalja, és ebbéli munkásságáról őriz emlékeket.**

A Szentgyörgyi név nem ismeretlen Erdélyben, sőt Magyarországon, de a világon sem, hiszen közülük a legismertebb Szentgyörgyi Albert a magyarság Nobel-díjasainak egyike. Család-kutatás hiányában nem tudható, hogy az azonos – Szentgyörgyi - nevet viselő híres embereket rokoni kötelékek összefűzik-e.

Az tény, hogy Szentgyörgyi Dénes tanítóként, tehát művelt emberként e királyi város közéletének aktív szereplője, a székelység nagy szószólója. Széleskörű irodalmi munkássága, a város lexikonjának szerkesztése, tűzoltói működése, iskola vezetői munkássága, és még sok egyéb (a XX. század elején) a város legnevesebb emberei közé emeli.

Szentgyörgyi életéről és munkásságáról a két dokumentumban foglaltak sokat elárulnak. A szerző Szentgyörgyi élettörténetének egészét nem ismeri, de számára nagy csalódás lenne, ha az emlékkönyvekből „megrajzolható”, és életművének egésze alapján megismerhető személyisége között nagy eltérés lenne.

Szentgyörgyi Dénes Székelyföld szülöttje, Marosvásárhelyen látta meg a napvilágot². A szoba hozott emlékeket őrző könyvekből nem derül ki melyik évben született, csak valószínűsíthető, hogy a kiegyezés után 1868-ban.

---

¹ Ezek a becses irományok sok emléket őriznek, a továbbiakban csak emlékkönyveknek nevezem őket.

² A szerzőnek - Szentgyörgyi Dénes életéről, munkásságáról az interneten beszerezett - ismeretei természetesen az e cikkben leírtakat meghaladják, de azokat nem szándékozik felhasználni, nincs szándéka az emlékkönyvben fellelhető ismeretkörből kilépni.

Az egyik emlékkönyv a fiatal tanítónak, tudatos közéleti embernek – az 1887–1894 években - végzett munkájának egy részével ismertet meg. A másik kötet Szentgyörgyi önkéntes tűzoltói működésének 25. évfordulóján tartott emlékérem átadási ünnepség hiteles jegyzőkönyve, valamint a rokonok, barátok, tisztelők jókívánságait tartalmazó, az ünnepség sajtó visszhangja eredeti dokumentumainak, a helyi tűzoltó egyesület ugyanilyen ünnepségére szóló meghívóinak gyűjteménye.

Az emlékérem átadási ünnepségen elhangzott válaszbeszéd – később nyomtatásban megjelent változata - Szentgyörgyi szépírói munkájának becses darabja.

A két dokumentumban a kézírással készült anyag nem szépírói igényességgel készült, de helyenként azt megközelíti. Az egyik emlékkönyv teljességgel, a másiknak a törzsanyaga kézzel írott. Az utóbbi a korabeli nyomtatott sajtó (helyi újságok, valamint a Tűzrendészeti Közlöny) részeivel, magán anyagokkal (képeslapokkal, levelezőlapokkal, levelekkel, fényképpel és táviratokkal) gazdagon tűzdelt.

Az emlékkönyvek készítésének „rabszolga munkájában” feltehetően többen részesek, azaz a szöveget több személy írhatta. Az bizonyos, hogy az első kötet fogalmazványai közül sok Szentgyörgyi alkotása. A könyvek egyes részei kimondottan szép zsinórirással készültek. Az „íródeák” - munkáját könnyítendő – sok helyen sorvezetőt alkalmazott.

A második könyvben szereplő írások zöme - tartalmát tekintve - Szentgyörgyi alkotásai, amelyek egy sokoldalú, nagy műveltségű, tanító-nevelő munkájában ok-, és szakszerű, újdonságokra törekvő, korszerűen gondolkodó, mondanivalóját jól átgondoltan, nagy szókinccsel szövő, gyors gondolkodású és agilis személyiségnek a lényét tükrözik.

A két - talán eddig nem kutatott - forrásanyag Szentgyörgyi életének, munkásságának, a kor sokoldalú emberének, a közélet aktív részvevője és munkása személyiségének hű tükre. Meglátásom szerint még akkor is, ha életművének csak néhány mozaikját foglalja magába. Az anyagot feldolgozva feltételezhető, hogy ezek a könyvek nem is véletlenül készültek. Szentgyörgyi tudatos és humánus lényé kiviláglik belőlük. Bizonyára ő is azt tartotta, és tudatában volt annak, hogy földi létünk egyik fontos dolga, hogy az arra rátermettek maradandót alkossanak. Ennek folyományaként az is elképzelhető, hogy szülővárosában – levéltárban, múzeumban, a személyét tisztelők, a leszármazottak birtokában, stb. - életművének más ilyen kézzel írott, vagy másképpen kivitelezett darabjai is lehetnek.

Szentgyörgyi Dénes személyiségét, munkáját, egész lényét jól jellemzik a királyi emlékérem átadási ünnepségen Dr. Bernády György Marosvásárhely szabad királyi város polgármesterének, valamint Deák Lajos kir. tanácsos, tanfelügyelőnek a szavai.

Dr. Bernády György polgármester „hosszabb szeretet teljes beszédben vázolja Szentgyörgyi Dénes 25 éves közéleti tevékenységét. Rámutat a maros-vásárhelyi „Székely - Társaság” alakítására, és azóta vezetése körül kifejtett munkásságai, a „Kossuth-szobor és Márczius 15-iki állandó bizottság” keblében végzett nagy tevékenységére, a város számtalan közhasznú és humánus célú egyesületében s köztük éppen a „Tűzoltó Egyesület”-ben teljesített értékes, kiváló szolgálatokra.”

Deák Lajos kir. tanfelügyelő „reá mutat Szentgyörgyi Dénes érdemeire, melyeket, mint kitűnő tanító az iskolában, s mint kiváló emberbarát a „Szegénytanulókat Segélyező Egyesület” alakítása és 25 év óta lankadatlan buzgó vezetése által szerzett. Felemlíti irodalmi hasznos tevékenységét melyeknek eredményei a maga nemében páratlan „Maros-Vásárhelyi

Lexikon”, valamint a „Iskolai Ünnepeink” és az „Ifjú Iparos” című tanügyi lapok szerkesztése és kiadása. Végül pedig a városunkban szintén ünnepelt által szervezett és 6 év óta lankadatlan buzgósággal vezetett „Községi Iparostanoncz Iskolai Otthon” melyben a jövő iparos nemzedék törekvő ifjúi nyernek lelki és testi nevelést.”

Nem állítom, hogy meglátásaim Szentgyörgyi személyiségét illetően mindenben helytállóak, helyességét teljes életműve ismeretében lehetne behatárolni, egyértelművé tenni. Ez utóbbiban segítő lehet(ne) egy a Szentgyörgyi munkásságát egészében ismerő - nagy valószínűséggel Székelyföld-i illetékességű - személy.

A Szentgyörgyiek Marosvásárhely közéletének jeles emberei lehettek. Tanítói képesítésének megszerzése után Dénes ezek nyomdokaiba lépett. Nem zárható ki, hogy az a Szentgyörgyi István igazgató-tanító, aki az 1880-90-es években az ipartanoda igazgatója Szentgyörgyi Dénes édesapja, talán nagybátyja, esetleg a rokonság körébe tartozik. A neves családi környezetben és háttérrel csak idő kérdése, hogy az ifjú tanító a város köztisztviselőiben álló személyei közé emelkedjék. Ez a második emlékkönyv tanúsága szerint 1913-ban vitathatatlan tény.

Szentgyörgyi Dénes sokoldalúságának, aktív közéleti munkájának bizonyítékeként felhozható, hogy tanítói tevékenységén kívül sok helyen kamatoztatja felkészültségét, vállal a köz érdekében munkát. Az emlékkönyvekből kiderül, hogy:

- 1886-ban „Az 1886-ban Kolozsvárott képezített tanítók egyesület” pénztárnoka,
- 1887-ben az iparos tanoncok takarékpénztárának pénztárnoka,
- 1887-ben a „Szegény Tanulókat Segélyező Egyesület” jegyzője,
- 1888-ban a „Marosvásárhelyi Kerékpár Egylet” választmányi tagja,
- a „Marosvásárhelyi Önkéntes Tűzoltó Egylet” szivattyú-mestere,
- a „Márczius 15 állandó bizottság” jegyzője,
- 1892-ben „Marosvásárhely és Vidékének Méhészköre” titkár-igazgatója,
- 1892-ben „Községi elemi iskolák segélypénztára” pénztárnoka,
- 1893-ban a „Marosvásárhelyi Önkéntes Tűzoltó Egylet” segédtisztje,
- „Marosvásárhelyi Székely Társaság” alapító tagja, alelnöke?, jegyzője?, titkára? (ez egyértelműen nem derül ki a dokumentumokból, mert a díszérem átadás alkalmából a megszólítások mindegyike előfordul),
- „Marosvásárhelyi Lexikon” szerzője,
- „Iskolai ünnepeink”, valamint „Ifjú Iparos” című tanügyi lapok szerkesztője és kiadója,
- „Községi Iparostanoncz Iskolai Otthon” vezetője,
- 1913-ban a „Marosvásárhelyi Önkéntes Tűzoltó Egylet” alparancsnoka, tiszteletbeli parancsnoka.

2. 2. TANÍTÓI, ÉS KÖZÉLETI TEVÉKENYSÉGE

Szentgyörgyi Dénes tanítói és közéleti aktivitását tárgyaló könyvben a kézirat esetenként nehéz megfejteni. A leírtak a mondandót érthetően és egyértelműen közvetítik. Az anyag tartalmilag, és nyelvhelyesség szempontjából tetszetős, külalakja elfogadható. Az írások az adott kor hangulatát közvetítik, szakmailag helyesen és érthetően rögzítik a tényeket.

E cikk írójának forrásanyagok értékelésében, a következtetések, tényszerű anyagok közreadásában igen kevés tapasztalata van. Reményei szerint ezeket sikerül megoldani.

Szentgyörgyi érdemeit nem akarván kisebbiteni, mégis meg kell említeni, hogy az emlékkönyv 163 darabja úgy is felosztható, hogy melyek kapcsolódnak az ügyintézés mindennapi dolgaihoz (120 írás), valamint melyek lépnek ezen túl, azaz egyesületi munkát értékelő éves beszámoló, a tanítói kar munkáját elemzők, különféle ügyeket, pedagógiai problémákat tárgyalók, beszámoló jelentés, és egyéb. Az utóbbiakból egy szervezet munkájának, egy személy jellemének, tevékenységének, tevékenysége vezérlő elveinek, stb. mélyebb megismerésére is lehetőség adódik /43 írás/.)

Az emlékkönyv bevezető írása az iparos tanoncokhoz szól és a **takarékossággal** kapcsolatban fogalmaz meg értékes gondolatokat, azaz az ipartanodai takarékpénztár véleményét közvetíti a tanoncok felé. *„Nem azt értjük mi takarékoság alatt, hogy valaki minden krajczárt meggyűjtsön, hanem igenis azt, hogy egy részt elköltve szükségleteire, vagy némelykor épen feleslegesre, élvezeti dologra is, az így megmaradt összeget tegye félre.*

Mert ha valaki a szükségéseket és a testi élvezeteket is megvonja magától csakhogy mivel több pénze gyűljön az bűnbe esik fősvény lesz, s nem azért takarékoskodik, hogy több pénzzel több kedves dolgot szerezzen be majd magának, vagy több jót tehessen másokkal, hanem azért mert a pénzt bálványozza, gyönyörködik benne.

Ez már nem takarékoság, ez fukarság, a mely mind jobban fejlődve később megkeseríti az ember életét és utáltá teszi őt mások előtt.”

Az iparos tanulók takarékoságának kérdésére még egyszer újólág visszatér különösebb elméleti fejtegetés nélkül. Az újabb felhívás lényege a takarékoság technikai oldalának ismertetése.

Számomra, családi-neveink egyezése miatt is figyelemre méltó -, de egyébként is tetszetős írás az iker **gyermek**ei megkeresztelése alkalmából - a **Hadnagy Alberthez címzett levél**. Ez a tanítóképzőben 1886-ban végzettek alapszabályi kötelezettsége alapján írt köszöntő. A nevezett ugyanis Szentgyörgyi iskolatársa volt Kolozsvárott a tanítóképzőben. A múltira és a jelenre utaló írás egy gondolata *„Az akkori idők emlékei mindig gyönyörrel töltenek el, s valóban tölthetnek is, mert azok kapcsolták a sok szívet egygé, azok eredményezték azt, hogy most mikor az ország minden részébe szét vagyunk oszolva, most is összetartunk, hogy miként osztottunk a tanulói az élet sanyarúságaiban, osztozunk most is az élet iskolájában – az örömben, boldogságban.”*

Szentgyörgyi Dénes 1882-től tanítóképzőbe jár, 1886-ban szerez tanítói oklevelet Kolozsvárott. Szülőhelyén Marosvásárhelytt községi iskolai tanító állást kap. A vele egy évben végzett társaival egyesületet alapítanak: **„Az 1886-ban Kolozsvárott képezett tanítók egyesülete”** néven. Ő az egyesület pénztárnoka. A szervezet azzal a céllal jön létre, hogy a fiatal értelmiség gerincét alkotó tanítók a közélet minél hasznosabb tagjai legyenek, önként és önzetlenül a közéletben szerepet vállaljanak különféle területeken, harcoljanak az élet jobbításáért; szakmai és minden más színtéren a tudatosság, az okszerűség, a szervezettség, a jótékonyság, a jóakarat vezérelje munkájukat. A tanítóképző önképző köre a leendő tanítók szakmai munkájának segítésében, a tanító-nevelő munkájuk tudatos, szakmai és tudományos oldalának fejlesztésében, a szakma kiemelkedő képességű hallgatóinak gondozásában vállal feladatokat. Szentgyörgyiék egyesülete – korlátozott eszközeivel – évente meghirdetett, elméleti dolgozatokat váró pályázatával, valamint a kiemelkedő írásművek – az akkori időben tekintélyes összegű, a legelső határozat szerint – 5 arany forinttal való díjazásával segíti az önképzőkörnek ezt a törekvését (18. írás). Az egyesület anyagi lehetőségeitől függetlenül az elismerésre fordítható pályadíj összegét évente megküldik az önképző körnek. A pénz megszerzésének alapja a tagsági díj, melynek beszédésére külön figyelmet fordítanak. Az egyesület alapszabálya szerint a tagok körüli legfontosabb események alkalmával (házasság, gyermekszületés, elömenetel, elhalálozás,

stb.) a vezetőség (a tisztikar) az illetővel, halál esetén a hozzátartozókkal felveszi a kapcsolatot (köszöntő levelet, részvényt nyilváníttást küld). A vezetőség a tagoknak megküldi az egyesület éves beszámolóját, illetve ahhoz csatolja a munkát jobbító javaslatait, a pályázat témáira ajánlásokat kér, évente körlevélben értesíti a tagságot a legfontosabb történésekről, a pályázat helyzetéről, a díjak odaítéléséről, mindenkit érintő egyéb dolgokról.

Marosvásárhelyt a város értelmisége egy részének közreműködésével 1887-ben „**Szegény Tanulókat Segélyező Egyesület**” (a továbbiakban „SZ. T. S. E.” - ezt Szentgyörgyi gyakorta „*Rongyos Egylet*”-nek nevezi) alakul. Az egyesület célkitűzése, hogy a szegénység, és főleg a hideg időszakban a ruha, lábbeli hiánya miatt gyermekek ne maradjanak ki az iskolából. A rászorulóknak a tél közeledtével ruhát, csizmát kapjanak, az ehhez szükséges pénzalapot gyűjtéssel, különféle rendezvények – táncestély, hangverseny, séta-zene, társas rendezvény, stb. – megtartásával teremtsék elő, valamint a városban a körzetfelelősök – a célszemélyek felkeresésével, esetenként minden házra kiterjedő – gyűjtéssel szerezzék be. Az egyesület jegyzője Szentgyörgyi Dénes községi tanító. Az írásbeli felkérések, köszönetnyilvánítások, adományokat kérő levelek, beszámolók, közgyűlési, választmányi határozatok, stb., írásba foglalója, e munka mellett a gyűjtés szervezője, és személyes végzője is. A segélyezés a város minden iskolájának összes tanulója – nemre, származásra, felekezetre való tekintet nélkül - kiterjedő akció. A rászorult gyermekek kiválasztása az iskolák feladata, az erre felkérő körlevél körültekintő munkát kér a kiválasztás során, később az egyesület maga – feltehetően valamilyen okok miatt - a saját információforrások alapján behatárolja a rászorultság tényét.

A szegényeket segélyező akciók teljesen nyilvánosak, az ünnepélyes u.n. ruha-osztásra a segélyezett gyermeket a tanítója vezeti fel. A „Rongyos Egyesület” éves fő rendezvényéről közlemények jelennek meg a sajtóban (Maros Vidék c. újság), melynek szerzője Szentgyörgyi Dénes. A szegény tanulók segélyezése a megye és az ország ügye is véli Szentgyörgyi, melyről a „Maros Vidék” c. újságban megjelent „*Szegény és iskolás gyermekek érdekében*” című írásában olvashatunk. E munka nehézségeit ecsetelve írja: „*Elindultunk felosztva a város utcáit magunk között, s bekopogtatva minden házhoz arra kértük a házi asszonyt, hogy gyűjtse össze számunkra azon elhasznált lomokat, melyek helyet foglalva alkalmatlanok neki. Így mindenféle ruha-darabokat nagy mennyiségben összeszedve ezek egy részét zsibárusi úton értékesítettük, a jobbakat pedig kiigazítva, átalakítva kiosztottuk a didergők között.*”

A fáradtságos munka jutalma, az hogy sok gyermek kap jó meleg ruhát.

Az első ünnepélyes ruha-osztásról szóló híradásból érdemes idézni pár sort: „*34 iskolás gyermek, az első hó által hozott hidegtől kipirult arczczal, a mérsékelt melegségű szobában is dideregve, egymáshoz húzódva, keresve meleget, rongyos foszlányokból álló ruhában üli körül a városi tanácsház nagy termét.*

Valóban megható volt látni az egys. (egyesületi) elnök által megnyitott ünnepélyen, mint jó a ruhátlan árva és a nyári-ruha foszlányaiban reszkető szegény örömpesve a nyújtott meleg-ruha után, hallani, mint rebegi, majd sírva örömeben „köszönöm, az Isten áldja meg.”

A jótékonyági rendezvényekről (dalest, séta-zene, társas-, táncestély, stb.) szóló híradások, a közreműködésre felkérő levelek, a közreműködőknek szóló köszönetnyilvánító levelek dicsérik a közreműködők művészi teljesítményét, a jótékonyt, eddigi művészi munkásságukat méltatják, és további sikereiket jövendölik. A sorba tartoznak: az "Iparos polgári egyesület Dalosztálya", „Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület Marosvásárhelyi” szervezete, „Önkéntes Tűzoltó Egyesület zenekara”, „Iparos Betegsegélyező Egyesület dalkara”, Budapesti művészek, magánszemélyek, a Horváthné által működtetett magántanoda énekkara és mások.

Nyilvános köszönet, személyre szóló köszönetnyilvánítás megilleti az adományokat, pénzbeli támogatást nyújtókat, a ruha-darabokat jutányos áron készítő mestereket is. A sorba tartoznak helyi és távoli vidékek magánszemélyei, szervezetei, többek között Papp Ferenc földbirtokos; az „Erdélyrészi kereskedelmi és Hitel Bank részvénytársaság”.

Marosvásárhely kulturális életében is jelenlévő vendégművészek – hippodrom társulat, cirkuszi művészek - azaz az egész társulat pénzbeli adományát kellő tisztelettel és köszönettel fogadja a „SZ. T. S. E.”, melyet nyilvánosan - a sajtóban közzétett közleményében - is megtesz.

Az egyesület a dolgok természetes rendje szerint a jótékonyági események rendezési helyére vonatkozó kérelmet előterjeszti az illetékes hatóságnál, tulajdonosnál, megjelölve az időpontot, a közreműködők körét, a díjakat. Az engedély, az egyetértés megszerzés tényét a törvények tiszteletéből eredő kötelezettségből bejelenti, azaz arról értesíti a rendőrséget. A rendezvényekről – főleg a nagyközönség tájékoztatása, illetve a vendégek toborzása céljából - a sajtóban közlemény jelenik meg.

A levelek egy részéből nem derül ki, hogy az adományok kérésének kezdeményezője az egyesület választmánya (bár a levelek a választmányra hivatkozást tartalmaznak), vagy agilis jegyzője Szentgyörgyi Dénes. A kérelmek célra törőek, a város legfőbb szerveinek, intézményeinek, szervezeteinek, személyiségeinek címezve jótékonyágukat, jóakarataikat, adományozási lehetőségeiket méltatva kérnek elsősorban anyagi támogatást a szegényeknek. A sorba tartoznak: a Marosvásárhelyi Városi Tanács, Löwi J. bécsi kereskedőház helyi ügynöksége, a Marosvásárhelyi takarékpénztár részvénytársaság igazgatósága, és mások.

Az adományok megszerzésének változatos módszerei (sajtóban felhívás adakozásra; személyes beszélgetés; a tanulókat segélyező egyesület céljait, tevékenységét bemutató, és támogatást kérő levél célszemélyekhez, szervezetekhez, egyesületekhez, stb. küldése, egy idő után a perselyes-gyűjtés) hasznosnak bizonyulnak. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a városban éppen vendégszereplő Gerhard Henrik és Fekete Emília hippodrom társulatától kapott jelentős 20 ft. pénzadomány, (az utolsó előadás teljes bevétele).

Szentgyörgyi Dénes, mint a levelek, közlemények írásának, jegyzőkönyvek, a tanítói működés gondjai írásba foglalásának mestere, okszerűen szövi mondanivalóját. A „SZ. T. S. E.” nevében megszólított célszemély nemes emberi oldalainak dicséretével sem fukarkodik, a címzett (személy, vagy a szervezet ügyintézője) néhány sor elolvasása után teljes bizalmat „szavaz” az egyesületnek, és pártolása, jóindulata, adománya sorsát, felhasználását illetően teljes megnyugvást kap.

A „Szegény Tanulókat Segélyező Egyesület” három egymást követő **közgyűlésének anyaga** terjedelmes részt foglal el a kötetben.

Az **1889. évi beszámoló** részletezi az egyesület létrehozásának alapgondolatát, meggyőzően taglalja az alapítóknak az egyesület megszületésére vonatkozó elszántságát, a szegények megsegítésére irányuló töretlen szándékát, a megalakulás technikai dolgait, a tisztségviselők és a választmány tagjainak buzgó, lelkiismeretes munkáját. Elsőként a választmányi gyűléseket és azok napirendjén szereplő témákat veszi sorra. A munka legfőbb elemei az alapszabály elfogadtatása, az adományok gyűjtése, valamint a ruhaosztás lebonyolítása. Az első alkalommal (1887-ben) az egyesület 89, a másodikon (1888-ban) 70 növendéket ruházott fel, szó kerül a pénzadományokról, a szabó-iparosok díjtalan munkájáról is. A köszönetnyilvánítás sem marad el.

A beszámoló időpontjáig az egyesület által szerzett és tartott estélyekből és előadásokból 129 frt 10 krt folyt be a pénztárba, a név szerint felsorolt közreműködőknek köszönhetően.

Az előterjesztés az 1889. évi legfőbb eseményről a ruhaosztásról elismerőleg szól, (a statisztikai adatok ismertetésétől eltekintünk). 109 gyermek felöltöztetése a közreműködők dicsérendő cselekedete. A további munka vezérgondolatát nagy költőnk – Vörösmarty Mihály - szavaival tolmácsolja a beszámoló:

**Szólj, gondolj, tégy jót, s minden szó, gondolat és tett
Tiszta tükörként fog vissza mosolyogni rád.**

Az **1890. évi beszámoló** bevezetője az egyesület létrehozásának, és munkájának alapgondolatát – a megelőző évitől eltérően, mivel ismétlésbe nem kíván bocsátkozni - más szemszögből ecseteli (a nevelés és munka, a nő szerepe a nevelésben, a nők neveltetése, a művelődés fontossága kérdéskört boncolgatva jut el ama gondolatig, hogy: „*Elvész a nép, mely tudomány nélkül való.*” Ám a tanuláshoz a társadalom segítsen hozzá mindenkit, de ne legyen korlátozó tényező a nyomor.) Elsőként a választmányi gyűlések és azok napirendi pontjai kerülnek terítékre, kiemelve azokat a változtatásokat, melyek a munka javítását szolgálják. Legfontosabb dologként a pénzügyi helyzet, a vagyoni állapot bemutatása szerepel, részletezve a jótékonyági rendezvények pénzügyi eredményeit.

A ruha-osztás 1890. november 24-én tartatott 79-en kaptak jó meleg ruhát, de az említetteken kívül más alkalommal még 8 fiú részére utalta ki a választmány a szükséges ruhadarabokat.

Az **1891. évi beszámoló** (melynek csak a Maros-Vidék c. folyóiratban megjelent rövidített változata került be az emlékkönyvbe, helyenként még ez is megnyírbálva) bevezetője a gyermek és az iskola kapcsolatán keresztül mutatja be a szegény gyermek harcát a tudás megszerzéséért, és nehézségeit, ha ebben a hideg ellen védő ruha hiánya végzetesen akadályozza.

Az eltelt év fontos eseményeként kerül szóba a perselyes gyűjtés bevezetése: Az eredmény a perselyek beszerzésére fordított pénz megtérült, sőt 3 frt 74 kr a jövedelem.

Az egyesület munkájának legfőbb jellemzői a korrekt ügykezelés, a nyilvános számadás, a gazdák szabályozott, ellenőrizhető, lelkiismeretes munkálkodása.

A városi kerületek gazdái a gyűjtései év végén a következő eredményekkel büszkélkedhetnek:

„*Hadnagy Albert: 67 drb. ruhanemű és 12 frt. 35 kr. készpénz,*

Bartha György: 86 drb. ruhanemű, 8 drb. más tárgy, és 16 frt készpénz,

Szekeres Elek: 136 drb. ruhanemű, 9 drb. egyéb tárgy, és 31 frt. 14 kr készpénz,

Szentgyörgyi Dénes: 114 drb. ruhanemű, 21 drb. más tárgy, és 38 frt. 40 kr. készpénz.”

A továbbiakban a pénzügyi helyzet, a jótékonyági rendezvények értékelése, a különféle bevételek elemzése következik. Végző megállapítás: az egyesület az előző évekhez hasonlóan eredményes évet zárt.

A legfőbb dologról a ruhaosztásról készült részletes kimutatást a beszámoló nem tartalmazza, arra csak utalás van. „*Az egyes iskolák előljáróságai által ajánlott 149 növendék közül az egyesek anyagi viszonyainak kipuhatólása után kiválasztott: 56 fiú, és 35 leány növendék.*”

A beszámoló záró része a közreműködőknek, az adományokat nyújtóknak, a ruhák készítőinek szóló köszönetnyilvánítással zárul.

Összefoglalva. **Az éves beszámoló**k összesen 287 növendék meleg ruhával való ellátásáról szólnak, melyhez az egyesület mintegy 1500 forint pénzalapot szerzett. Az akkori körülmények között ez mindenképpen nagyon tisztelendő teljesítmény. (Viszonyítási alapnak vehető, hogy a magán leánytanoda fenntartásának államsegélye 1887-ben 300 forint volt.)

Magánszemélyek kérelmeit és a magán leány-tanoda ügyeit taglaló írások némelyikéről nem lehet eldönteni miért kerültek a kötetbe. Feltehető, hogy egy részét Szentgyörgyi felkérésre fogalmazta, és írta. A magántanodára vonatkozó néhány írást nagy valószínűséggel a tulajdonos Horváth Józsefné fogalmazta.

Ebbe a körbe tartozó írások egyike a magán leány-tanoda egykori vezetőjéhez Schneider Hedvig tanítónőhöz szól, akit növendékei egy virágcsokorral köszöntenek, és dallal búcsúztatnak abból az alkalomból, hogy Pestre távozik, egy vizsga letételére. A továbbiak közül többen a későbbi vezetőnek (az előbb nevezett leányának) Horváth Józsefnének a közleményei, amelyek elsősorban a magán tanodához kötődő napi ügyekkel foglalkoznak. Néhány a korabeli tanügy lényeges dolgait fejtegeti (államsegélyezés, felső leányiskolai képzés) abból a megfontolásból, hogy tanoda képzési profilja bővüljön, alkalmat adva a helyi leányoknak olyan bizonyítvány megszerzésére, amelynek birtokában a tanítóképzőbe való továbbtanulásra jogosultak, ne kelljen azt más város iskolájában megszerezni.

Személyes ügyben írt levelek is részét képezik e csokornak. Ebbe a sorba tartozik Szentgyörgyi Dénesnek a város királyi adófelügyelőhöz címzett levele a nyugdíjpénztárba való felvétellel kapcsolatban, vagy egy rendőrnek a leánya tandíjának elengedése tárgyában előterjesztett, illetve egy egyházzsolga özvegyének fűtőanyag kiutalás okán benyújtandó kérelme.

A **Tűzoltó Egylet**et érintő írások egy része a zenekart, illetve annak az „SZ. T. S. E.” rendezvényén való közreműködését érinti, szép számmal vannak Szentgyörgyi személyes tűzoltói működéséhez kapcsolódók is (19 írás), ezek az ebbe a témakörbe tartozó munkásságát taglaló részben kerülnek terítékre.

A méhész, és kerékpár egyesület dolgaival foglalkozó írások Szentgyörgyi sokoldalúságának bizonyítékai.

Marosvásárhely „**Kerékpár Egyesületének**” megalakulása egy férfias kihívás, egy erőpróba születéséről szól, a nők szóba sem kerülnek, csak a jellemes férfiak. Ahogy ő fogalmaz (1888. januárban): „*Marosvásárhelyt e hó 5-én "Kerékpár Egyesület" alakult, mely a kerékpár sportnak mentől szélesebb körben való terjesztését tűzte feladatául. Az egyesületnek tagja lehet minden jellemes férfi.*”

„**Marosvásárhely és Vidékének Méhészköre**” alakuló ülésén Szentgyörgyi arról szól, hogy az embernek társadalmi szerepkörének betöltése közben három irányú kötelessége van. Az egyik tökéletesítse magát; a másik igyekezzék saját anyagi helyzetén javítani; a harmadik a haza javára munkálkodjék. Meglátása szerint „*a méhészek a szorgalom, a példás társas élet, a feltétlen rend és a tisztaság, a bámulatos munka-beosztás példaképeinek vizsgálása tanulmányozása, annak való foglalkozás megnyugtató talán háborgó kedélyvilágunkat, elfeledtetni az élet küzdelmeit, türelmesekké teszi az élet terheinek elviselésében és alkalmat nyújt a csendes elmélkedésre, higgadt gondolkodásra, melyek oly jól megdesztillálják az*

ember lényét a salaktól.” Az egyesület alakuló ülése - 1892. augusztus 26. – titkár-igazgatónak Szentgyörgyi Dénest választotta. A méhészkörnek a színvonalas munkához szakmai elismerésre és segítségre, anyagi támogatásra van szüksége. Ezek megszerzésének részletei olvashatók egy-egy Szentgyörgyi által hitelesített írásban. A dolgok természetes rendje szerint a Kereskedelmi és Ipar Kamarának a megalakulásról értesítést küld, melyben az anyagi segítség kérdését is szóba hozza. Szentgyörgyi saját minta méhészetének létrehozása okán kölcsön folyamodványának támogatását kéri a kir. tanfelügyelőtől. Egy méhészfolyóiratokat felajánló személynek köszönetét fejezi ki. Az Erdélyrészi Méhész Egyesület elnökségétől a marosvásárhelyi szervezet könyvtárának létrehozásához különféle folyóiratok adományozásért folyamodik, illetve mint anyaegyesületnek a szárnyai alá „*kérezkedést*” terjeszti elő. Egy levélben a vármegye alispánjától a méhészkör népszerűsítését kéri, illetve tájékoztatja, milyen ügyek intézésében illetékes a kör. Az Erdélyrészi Méhész Egyesületől a tagsági díjak 30%-ának a saját hatáskörben való felhasználásáért esedezik. A méhészkör tevékenységéről, munkájáról, eredményeiről, gondjairól tájékoztatja a város Kereskedelmi és Iparkamaráját.

Szentgyörgyi, mint tanító az **iskolai nevelés-oktatás** kérdéseivel, illetve ügyeivel is sok írásában foglalkozik. Ezek témakörei: az iskolai beiratkozások; iskola-összevonást követően a vezetés változása; az ipartanodai ügyek; pedagógiai probléma elméleti megoldása; Maros-Torda megyei községi tanítói egyesület központi körének munkája.

Az **ipartanodai ügyek** szerteágazóak, szó esik a tanoncok takarékoságáról (lásd előbb); tanulmányi ügyekről; fegyelmezésről; a példamutató magatartási díjról; iskolai késeletről, ennek nyomán a feljelentésről; az ipartanoda munkájáról (az éves értékelést tartalmazó hivatalos értesítő közzétételével).

A **községi tanítók megyei egyesülete** 1888. évi első félévi gyűlésének lefolyásáról, munkájáról a fiatal Szentgyörgyi egy Budapesti, az 1889. évi gyűlésről pedig egy helyi lapban jelentetett meg cikket. 1892-ben pedig kezdeményezi – a pénzkidadások fedezésére – „A községi elemi iskolák segélypénztára” megalakítását a havonta fejenként befizetendő 20 kr. pénzalap gyűjtéséhez, kezeléséhez.

A tanítói gyűlés napirendjének és szakszerűségének megítélése okán érdemes vázlatosan áttekinteni miként zajlik le egy ilyen gyűlés. A fentebb említett 1888. évi rendezvény alapján:

- Megnyitó. A szép számban megjelent tagokat az elnök üdvözli, megnyitójában a néptanítók általános nyomasztó helyzetével, csekély díjazásával és nyugdíjazásával foglalkozik. Összehasonlítást tesz hazánk és Németország e nemű viszonyaival kiemelve, hogy Németország és törvényhozása sokkal inkább méltányolni tudja a tanítók fáradozásait. Majd az ülést megnyitja.
- Az előző gyűlés jegyzőkönyvét hitelesítése.
- Szekeres Elek és Szentgyörgyi Dénes próba tanítása, bírálata, elfogadása.
- Emlékbeszéd egy elhunyt tagtársról, ennek emlékkönyvbe vétele.
- Egy vidéki tanító előadása a selyemtermelésről.
- Vita „A népiskola tananyagának több tanító közt való beosztása”-ról. A vita eredménye, „*hogy, az elemi iskola 4 első osztályában a maradó osztályrendszer (3-4 évenként a tanítókat változtatva), az 5. és 6. osztályokban a szakrendszer alkalmazható sikerrel.*”
- Az ülés berekesztése.

A „Család és Iskola” című lap *pedagógiai esetek* rovatában Szentgyörgyi rendszeresen közreadja a tanítói működése során előfordult egy-egy különleges nevelési helyzet általa helyesnek tartott megoldását. Írásainak más lapok helyt adnak. (Részletek lentebb a szakírói, prózai szépirodalmi tevékenységét tárgyaló részben találhatóak.)

Szentgyörgyi Dénes erős jellemének példaként kerüljön napirendre még azon írása, amelyben a Március 15-i bizottság munkájában tapasztalt mellőzése miatt, szavai szerint „*az utóbbi időben végtelen fájdalomra azt tapasztaltam, miszerint a Dr. úr eme jóindulatú barátsága feltűnő mérvben elhidegült irányomban, éreztem, hogy terhére vagyok*” kéri az elnöktől Dr. Bernády Györgytől – a város későbbi főispánjától - a megbízás alóli felmentését.

2. 3. TŰZOLTÓI TEVÉKENYSÉGE

A mitológiai történet szerint az istenektől a tüzet ellopó Prometheusz segítő szándéka az ember számára felemelő, de következménye a főisten Zeusz haragja okán megalázó, mert a féktelen, vagy a láncait elszakított tűz réme, és ténye ősidők óta éberségre, készenlétre, harcra kárhoztatja. Ebben a küzdelemben, és a helytállásban résztvevőket mindenkor tisztelet övezi.

Nincs ez másként a magyar tűzvédelem történetében sem. A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség megalakulása után (1870) célul tűzte ki, hogy az évek hosszú során (25 év) a tűz elleni küzdelemben jeleskedő tűzoltók díszérmet kapjanak, jelezve, hogy a társadalmilag hasznos tevékenységüket a mindenkori hatalom is elismeri.

Az elismerést kapók sorába tartozik egykori királyi városunk – Marosvásárhely - jeles tűzoltója Szentgyörgyi Dénes is.

A tűz egyik nagy költőnk Tompa Mihály szavai szerint „*az őserő*”, kétarcú jelenség „*alkot és szétbont, enyész és terem*”. Marosvásárhely neves tűzoltója sem gondolja ezt másként és ekképpen jellemzi a tüzet a királyi érem átadási ünnepségen elhangzott szavaival: „*elsorolni a tűzangyal jelenlétének megnyilatkozásait, mind a jót, a hasznosat, a szépet, a nemest nem lehet. Hát még, mikor a mi angyalunk kellő ellenőrzés hiányában néha csapongó, féktelen s rossz cselekedetek végrehajtására vetemedik. Ilyenkor tör, rombol, zúz, pusztít fékeveszetten.*” Szentgyörgyi Dénes ennek 25 éven keresztül szemtanúja volt, tevékenyen munkálkodott egykori királyi városunk tűzvédelmének érdekében, ezért kapta 1913-ban a királyi díszérmet. Ezen az eseményen elhangzott beszédében részletesen jellemezi tűzoltó munkája leglényegesebb elemét a tüzet. Ennek a beszédnek szerkesztett változatát a Tűzrendészeti Közlöny „A tűz” címmel jelentette meg. (Tűzrendészeti Közlöny 1913. augusztus 9, XI. évfolyam 8. szám), amely Szentgyörgyi Dénes szépírói munkáinak becses darabja.

a. ADALÉKOK 1887-1894 KÖZÖTTI TŰZVÉDELMI, TŰZOLTÓI ELMÉLETI, ÉS GYAKORLATI TEVÉKENYSÉGÉHEZ

Szentgyörgyi Dénes már egészen korán – 1888-ban a város tűzoltó egyletének működő tagja. Mint a helyi értelmiségiek egyik törekvő személyisége a tűzoltó szervezettől a jelentkezéskor azonnal bizalmat kap, felvétetik az egyletbe. Ismereteit állandóan bővíti, hamar biztos képe alakul ki a tűzoltók munkájáról, szervezetéről. Rövid időn belül szivattyú-mester, ilyen minőségben őrparancsnok (szolgálati váltás parancsnoka, ma szolgálat parancsnoknak nevezik).

1889-ben tiszti vizsga letételére határozza el magát. Ezt az óhaját kérelemben terjeszti elő, megjelölve a következő év eleji vizsga időpontot is.

Mint egyik alparancsnoknak feladata a tűzoltó ügyekkel való foglalkozás, ennek írásos bizonyítéka az a levél melyben bajtársai figyelmét hívja fel tűzoltóköpeny részletfizetés melletti készíttetésére és vásárlására.

Mint gondolkodó ember a tűzoltóság gyakorlati gondjainak megoldásán is munkálkodik, ennek példája a „Beosztás” című – Tűzrendészeti Közlönyben megjelent - írása, amely az önkéntes szervezetek papíron és ténylegesen meglévő létszámával, a gyakorlatokon és vész esetén a működő tagok (ténylegesen munkát végzők) problémájával foglalkozik. Mondanivalójának lényege, hogy gyakorlás és vész esetén a tűzoltóság minden tagja ténylegesen hasznosítsa magát a célt elérendő okból – azaz felkészültségének növelése, készségeinek fejlesztése, illetve a tűz megfékezése (veszély elhárítása) érdekében valóban tevékenykedjen, névleges tűzoltókra nincs szüksége egyetlen szervezetnek sem, a működő tagok pedig a vezénylő utasításai szerint derekasan vegyenek részt a feladatok megoldásában.

A tűzoltók gyakorlati tevékenységét fejlesztő riasztási tervet dolgoz ki 1891-ben.

Ugyanebben az évben bizottsági elnökként feladatot kap a tűzoltó szertár (raktár) készletének tételes leltározására, melynek eredményéről a közgyűlés előtt jelentést kell tennie, az észrevételeket, a raktáros munkájának javítására vonatkozó javaslatokat jegyzőkönyv részletezi, a személyes felszerelési cikkek leltározására (bemutatására) – az időpont megjelölésével - felhívja a bajtársai figyelmét.

Egyik írásában Szentgyörgyi a tűzoltó zenekar példás közreműködéséről, jószívúságáról, nagyvonalúságáról ír. Nézzük ennek egy részletét: a különféle rendezvényeken mindenkor térítés nélkül közreműködőknek, *„mégis egy magán adakozó, a nagy nap emlékére 15 frt jutalmat adott. ... S ők kellő elismeréssel és köszönettel fogadták a pénzt hallgatva a dicső szabadságharc idejében - 15-én márcz. (márciusban) - proklamált testvériségnek keblökben visszhangzó szózatára, a zenekarból 16-an felajánlották a rájuk esendő részt a felső nagymagyarországi országrész segélyezésére.”*

Szentgyörgyi semmit sem bíz a véletlenre, ébersége nyomán tudomására jut, hogy a Budapesti Önkéntes Tűzoltó Egylet parancsnoksága 1891 szeptemberében országos tűzoltó szaktanfolyamot rendez. Mivel a feltételekkel rendelkezik, erre a tanfolyamra a beiskolázását kéri, ehhez a tiszti vizsgája bizonyító okiratát, valamint anyagi támogatást kér, bár tisztában van vele, hogy az anyagiak megszerzése nehézségekbe ütközik, így azt nem is kapja meg. A tanfolyamra beiskolázást nyert, egy merész gondolattal a tanfolyam szervezőtől az ingyenességet kéri, és nem sikertelenül, némi önerővel az anyagiakat előteremti. A tanfolyam befejezése után, mint kötelességtudó ember az ott történekről részletesen beszámol. Az elméleti és gyakorlati képzést, az előadóit, gyakorlat vezetőket kiemelkedően jónak tartja; a tűzoltószer-gyárak, vidéki tűzoltóságok meglátogatását, színházak, vasöntöde, gőzmalom, más létesítmények tűzvédelmének helyszínen való megismerését, bemutatását, a fővárosi tűzoltók szerelési és támadási gyakorlatainak bemutatóját a szervezők kitűnő ötletének, a próbaszolgálatot eseménydús kihívásnak tartja. Tisztelettel jelenti, hogy *„kitűnő tiszti minősítvényel”* zárta küldetését.

1892-ben a tűzoltó egyletben végzett sokoldalú tevékenysége eredményeinek, a *„tiszti minősítvény”*-ek birtokában, a tűzoltó egylet munkája szervezettségének fejlesztése terén elért eredményeivel tarsolyában különféle számára előnytelen dolgok miatt, mint ahogy az egylet főparancsnokához címzett levélben írja *„az önkéntes tűzoltó egyletben viselt rendfenntartó szakaszvezetői az ezzel járó parancsnoksági tagsági és szivattyú mester állásomról lemondok.”* Ennek hátterében a főparancsnok azon be nem tartott ígérete áll, hogy a

munkáját betegség és egyéb okok miatt ellátni képtelen segédtiszt helyére Szentgyörgyit állítja. Ő ennek érdekében tanult, képezte magát, külön feladatokat is vállalt mégis azt tapasztalja, hogy az ígéret nem teljesül, de ami végleges elhatározását megérleli az az, hogy - az éves közgyűlésen - az országos tanfolyamon való helytállása szóba sem kerül. Az ügy megoldása a továbbiakban nem kerül napirendre. De a következő - már 1893. évben készült - íráson, amely a Tűzoltó Egylet tűzriadóval egybekötött gyakorlatáról tájékoztatja a rendőrkapitányságot, Szentgyörgyi, mint segédtiszt szerepel. Tehát a főparancsnok eme intermezzo után mégis betartotta ígéretét.

A segédtiszt szerteágazó munkáját is színvonalasan végzi. A főparancsnok megbízásából az egyenruha viselés szabálytalanságairól, illetve az újrászabályozásáról szóló közlemény; az egyletbeli munkakör változásról az értesítő levél; beteg bajtársa segélyezéséről írt bejelentés; az elhunyt bajtársak özvegyeihez eljuttatott részvétnyilvántás; a tűzjelző állomások és távbeszélő hálózat ügyében a belügyminiszternek előterjesztett kérelem ezt igazolják.

b. ÖNKÉNTES TŰZOLTÓI MŰKÖDÉS 25. ÉVFORDULÓJÁN (1913) A KIRÁLYI DÍSZÉREM ÁTADÁSI ÜNNEPSÉGÉHEZ KAPCSOLÓDÓ ANYAGOK

A királyi díszérem ünnepélyes átadásával foglalkozó **emlékkönyv** mintegy négy hónapra elnyúló történetről ad számot. Nevezetesen az ünnepségre szóló első meghívó születésétől - 1913. június elejétől -, az Önkéntes Tűzoltó Egylet ünnepélyének időpontjáig - 1913. október 5-ig - terjedő időről.

Az emlékkönyv fő része az ünnepség jegyzőkönyve, az ezt követő oldalakon a nagy eseményhez kapcsolódó nyomtatott és írott emlékanyagok sorakoznak. Az itt következő táblázat az emlékkönyv részletes tartalmi ismertetője (tulajdonképpen a tartalomjegyzéke).

Királyi díszérem átadási ünnepség emlékanyagának tartalma

1. sz. táblázat

AZ EMLÉKANYAG, ILLETVE ÍRÁSMŰ			
TÉMÁJA	SZERZŐJE (ÉRINTETT SZEMÉLYEI)	FORMÁJA	OLDALSZÁM
Meghívó	Marosvásárhelyi Székely-Társaság	meghívó kártya (eredeti mellékelve)	1.
Meghívó	Marosvásárhely szabad királyi város főispánja	személyre szóló meghívó levél Szentgyörgyi Dénesnek	2.

		címezve	
Az ünnepség jegyzőkönyve	Megbízott jegyzőkönyv-vezető, (helyenként Szentgyörgyi saját kezű javításával)	részletes jegyzőkönyv a korabeli rend szerint kézzel írva	3 – 49.
A JEGYZŐKÖNYV TARTALMA			
Kitüntetési okmány	Belügyminisztérium	az eredeti kézírással lemásolva	3.
Az átadási ünnepség résztvevői	Jegyzőkönyvvezető	kézzel írva, nevek felsorolva titulusokkal	4 – 15.
Tisztségviselők megválasztása	Korelnök	nyílt szavazás eredménye kézírással	16.
Az elnök bevezetője, köszöntője; a főispánt és az ünnepelt meghívó személyek megválasztása	Elnök	nyílt szavazás eredménye kézírással	17.
A főispán és az ünnepelt köszöntése, a főispán felkérése a díszérem átadására	Elnök	felkérés szövege kézírással rögzítve	18.
Üdvözlő beszédek	Dr. Bernády György főispán Péter Antal a MOTSZ előadója, Jánossy Samu a Székely-társaság másodtitkára	beszéd szabad előadásban, illetve felolvasás lényege írásban rögzítve	19 – 22

	Székely István tűzoltó- tanfolyam hallgató		
Válaszbeszéd	Szentgyörgyi Dénes	felolvasás (egy része azonos - a Tűz c-el - a Tűzrendészeti Közlönyben megjelent írással) a szöveg kézírás	23 - 47
Köszöntő beszéd	Kovács Elek a helyi tűzoltó egyesület parancsnoka	szabad előadás lényege írásba foglalva	48.
Elnöki zárszó	Elnök	szabad előadás írásban rögzítve	49.
AZ EMLÉKANYAG TOVÁBBI RÉSZEI			
Üdvözetek	Az ismerősök, tisztelők, barátok	személyesen elmondottak nincsenek rögzítve	50.
Ebéd	Szentgyörgyi Dénes személyesen meghívott vendégei	A meghívás ténye és a résztvevők névsora kézzel írva	51 - 52
Díszgyakorlat	Tűzoltó egyesület kirendelt személyei	teljes dísz, egyesületi zászló,	53.

		zenekar, a díszgyakorlatot bemutató tűzoltók	
A díszérem adományozás alapszabályai	Belügyminisztérium	eredeti okmány mellékelve	54 – 55.
Táviratok	Barátok, ismerősök, tisztelők	eredeti formában mellékelve	56 – 57.
Jókívánságok	Barátok, ismerősök, tisztelők, rokonok	kézzel írt levelek, levelező-, és képeslapok mellékelve	58 -71.
Díszgyakorlat fényképei	Megbízott fotós	három darab fénykép mellékelve	72 - 74
Beszámolója a díszérem átadási ünnepségről	A Székely Ellenzék, az Ellenőr, a Székely Napló c. helyi lapok tudósítója	a lap eredeti cikke más szövegekkel mellékelve	75 - 77
A Tűz c. írás	Szentgyörgyi Dénes	Tűzrendészeti Közlöny eredeti száma más szövegekkel mellékelve	78 – 83.
Meghívó	Marosvásárhelyi Önkéntes Tűzoltó Egylet válaszmánya	Tűzrendészeti Közlöny eredeti számából kivett	84.

		melléklet	
Beszámoló a díszérem átadásról	A Székely Tanügy c. helyi lap tudósítója	eredeti újság cikk mellékelve	85.
Meghívó tűzoltó ünnepélyre, díszközgyűlésre, és ebédre, rendkívüli közgyűlésre	A Marosvásárhelyi Tűzoltó Egylet választmánya, parancsnoksága	Tűzrendészeti Közlöny eredeti meghívói mellékelve	86 – 89

Megjegyzés: Az oldalszámok nem követik az emlékkönyv oldalszámait, azok az átíráskor kapott oldalszámok, ugyanis azok részben az eredeti anyagban máshogy vannak tördelve (több lapot töltenek ki), másrészt a hivatalos okmányok, vagy egy hosszabb levél, „A tűz” c. írás, stb. nyomtatott anyagok, és a könyv egy-egy beragasztott mellékletei.

A jegyzőkönyv végig kézírással készült, szövegét Szentgyörgyi néhol kiegészítette, és javította, illetve saját maga írta.

Ez előbbi megállapítás teljes egészében áll az ünnepségen felolvasott válaszbeszédre, amely 25 oldal. Az első részét szépen és olvashatóan rögzítette a „segéderő”, bár néhol az ünnepelt belejavított; a második részét Szentgyörgyi feltűnően kapkodó módon, sok javítással, maga írta.

A válaszbeszéd végső változata nehezen születhetett meg, melyet a sok javítás bizonyít. Az nem valószínű, hogy Szentgyörgyi ebből a könyvből olvasta fel az ünnepségen jelenlévők előtt a beszédet, mert a kézirásán ő maga is nehezen igazodott volna ki. Csaknem bizonyos, hogy volt egy gondosan készített változata a beszédnek, amely az alapját képezi az ebben a könyvben rögzítetteknek. Feltehető, hogy azok a részek, amelyeket Szentgyörgyi írt bele az emlékkönyvbe az élő előadásban nem így hangzottak el, mert egyébként miért lenne az a sok javítás a szövegben.

Megemlítem, hogy csaknem két hónappal az ünnepséget követően a Tűzrendészeti Közlönyben - 1913. augusztus 9-én – A tűz címmel megjelent írás kissé rövidítve, de az emlékkönyv szövegét híven követi. Nem titok, de a nyomtatott szövegből elsősorban azok a részek hiányoznak, amelyek kritikai észrevételek és a személye, valamint az Önkéntes Tűzoltó Egylet (néhány vezetője) között a kitüntetés átadási ünnepség megtartásának időpontját illető eltérő álláspontot tükrözik. Egyébként az is lehet, hogy az emlékkönyvnek ez a része az említett folyóiratban megjelent írás (A tűz) piszkozatát képezi.

A könyvbe beillesztett nyomtatott sajtóban megjelent írások, levelek, jókívánságok időrendbe rendezését kritika igazán nem is illetheti.

A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség 1911-ben, megalakulása után 41 évvel, elérte, hogy 25 éves szolgálat után emlékéremmel ismerjék el egy tűzoltó tevékenységét³. *„Díszérem a tűzoltás és mentés terén 25 éven át teljesített érdemes tevékenységért”* mindenkit megillet, *„akik a magyar szent korona országaiban levő valamely tűzoltóságban vagy mentőcsapatban, mint annak működő tagjai, ha megszakítással is, de teljes 25 éven át buzgó és hasznos tevékenységet fejtettek ki. Igényt tarthatnak a díszéremre azok is, akik nem egy és ugyanazon testületben és nem egy és ugyanazon minőségben töltötték el a 25 évet.”*

A Marosvásárhelyi Önkéntes Tűzoltó Egylet 12 tagja kapott egyidejűleg 25 évi buzgó szolgálat és tevékenység után királyi díszéremet. Bár azt a kitüntetettek nem egyszerre kapták meg. Az emlékkönyvből kiderül, hogy a kitüntetést 1913. június 15-én Szentgyörgyi Dénes, október 5-én az egylet többi tagja vehette át. Szentgyörgyi ünnepségen elhangzott válaszbeszédben erről a következőt olvashatjuk. *„Az önkéntes tűzoltó egylet”* által *„hosszú hónapokig jégre helyezett ünneplés, midőn előszedjük a kőkemény ágyából, hideg, zúzmarás, jégcsapos lesz. Hiányozni fog belőle a közvetlenség hőszugárzása, mely felmelegíti a lelkeket, pezsgésbe hozza a vért, újabb tevékenységre sarkalja az agyat, az ambíciót. Sajnálom, nagyon sajnálom, hogy így történt, de most már nem fájjalom. Kárpótol más! Az Önök megjelenése.”* Szentgyörgyi és a Tűzoltó Egylet választmánya közötti véleményeltérés – a szívvel-lélekkel tevékenkedő szangvinikus tűzoltó lelkéből fakadó - azonnali ünneplés, illetve a – katonás rendben, mindig megfontoltan és mértéktartóan dolgozó választmány - soros tűzoltógyűlésen való ünneplés kérdésében van. Ennek következményeként az Önkéntes Tűzoltó Egylet az ünnepségről távol marad, ott polgári ruhában az egylet parancsnoka jelen van, beszédében elismeri Szentgyörgyi érdemeit és az ünneplőket felkéri az őszi rendezvényen való megjelenésre is.

A Marosvásárhelyi Székely Társaság a kitüntetés hírére azonnal reagál és megkezdí az előkészületeket egy bensőséges ünnepség megtartására, melyre egy szép kivitelű meghívója toborozza a város lakóit, és a tagságot; a főispán levélben értesíti Szentgyörgyit a kitüntetés tényéről, és az ünnepség időpontjáról.

Az ünnepségen történekről információt közvetít az 1. sz. táblázat. A Szentgyörgyit méltató szavak pedig ennek a cikknek a bevezetőjében olvashatók.

Az ünnepségen több mint 300-an vettek részt. A sajtóközleményekből kiderül, és a névsorból kiolvasható, hogy a város sok-sok neves személyisége, tisztelő, barátok, ismerősök, a Székely Társaság számos tagja, a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség küldöttje, tűzoltó kollégák, a községi tűzoltó tanfolyam hallgatói, tanítók, tanárok, sőt gyermekek is található a közönség soraiban.

---

³ Az önkéntes tűzoltói munka sok áldozattal jár. A Szentgyörgyi Dénes munkásságával foglalkozó anyag befejezésekor eszembe ötlött édesapám e körben végzett sok-sok évtizedes (70) tevékenysége. Munkásságának egy része képezi egy jóval korábbi írásom anyagát, a második rész most készül. Természetesen napjainkban is elismerik a haza ilyenkénti szolgálatát. Csak 70 éves szolgálattal a háta mögött kevés ember létezik. Apám hivatalosan a hetven éves szolgálatot elismerő kitüntetést is megkapta, mert az ünnepséget előkészítők egyike ötlete nyomán a hivatalosan létező 60 éves érem mellé még egy 10 évest is mellékeltek. Az egyik megyei lapunk évtizedekkel ezelőtti számában egy fénykép jelent meg, amelyen az érmet egyik illetve másik kézben tartva büszkén mutatja az elismerés emlékeit. A papa egyik alföldi városunk köztisztületben álló személyisége volt, itt a tűzoltás ügyét haláláig szolgálta, a helyi tűzoltóság sok éven keresztüli elnöke, később örökös tisztületbeli elnöke. Maliciózusán jegyzem meg a Szentgyörgyi ünnepség sokkal díszpompásabb volt, mint ez a csaknem egy évszázaddal későbbi.

Az ünnepség végén sokan személyesen fejezték ki jókívánásaikat és további eredményes munkát kívántak. Az egybegyűltek közül az ünnepelt által meghívottak közös ebéden vettek részt.

A tűzoltó rendezvények szerves részét képezi a díszgyakorlat, mely ekkor sem maradt el. A jegyzőkönyv a következőket rögzíti: *„Az ünnepély délutánján a marosvásárhelyi „Önkéntes Tűzoltó Egylet” teljes díszben zászlaja alatt zenekarral vonult ki, s rövid díszgyakorlatot tartott, a melyről néhány fényképfelvétel van idecsatolva.*

A díszgyakorlaton Péter Antal vármegyei tűzfelügyelő vezetésével megjelentek az összes vidéki vendégek, kiknek tiszteletére az rendeztetett.”

E nemes ünnepség alkalmából dísztáviratok, levelek, képeslapok, zárt levelezőlapok sora közvetíti a jókívánásokat, méltatja Szentgyörgyi kitartó, céltudatos, elismerésre méltó munkáját.

A sajtóközlemények (Székely Ellenzék, Ellenőr, Székely Napló, Székely Tanügy) hitelesen számolnak be az ünnepségről, az Önkéntes Tűzoltó Egylet vezető személyeinek távolmaradását észrevételezik, a Székely Társaság kezdeményező szerepét méltatják.

A tűz c. írás - 1. sz. melléklet (Tűzrendészeti Közlöny 1913. augusztus 9, XI. évfolyam 8. szám) jó propagandája Szentgyörgyi szépírói munkásságának –, lásd lentebb teljes egészében.

A befejező részben méltán kapnak helyet a Marosvásárhelyi Önkéntes Tűzoltó Egylet meghívói - a választmány meghívója tűzoltó-ünnepélyre; elnökség és parancsnokság meghívója tűzoltó-ünnepélyre; a parancsnokság meghívója díszközgyűlésre és ebédre, a választmány meghívója rendkívüli közgyűlésre.

2. 4. SZAKÍRÓI, PRÓZAI SZÉPIRODALMI TEVÉKENYSÉGE

A „Család és Iskola” című lap *pedagógiai esetek* rovatában Szentgyörgyi rendszeresen közreadja – vitaindító írásként - a tanítói működése során előfordult egy-egy különleges nevelési helyzetet, valamint leírja az általa helyesnek tartott megoldását.

Az egyik ilyen eset vitaindító írása, és az általa jónak tartott megoldás az alábbi:

„A közeli izraelita ünnepek alatt a tanítványaim között levő zsidók gondosan jártak ugyan iskolába, de vallásos törvényeik szerint írni, rajzolni és női-munkát dolgozni nem volt szabad.

Azonban most a sátoros ünnepek alatt, midőn 4 – 5 napig tartott az ünnep semmit sem volt szabad csinálni szintűgy elunták magukat a magán dolgozatok alatt és némelyek kérték, hogy engedjem meg nekik az írást, rajzolást.

Ezt természetesen tisztelve a vallásos törvényeket határozottan megtiltottam.

Másnap egyik első osztályos növendékem kikkel, 6 osztály lévén egész d.e. csak ½ óráig foglalkoztam a „szabad-rajzolás” ½ óra alatt elővette a táblát és rajzolt.

Am végén, midőn a dolgozatokat vizsgáltam, - ő is mutatja az övét, mivel én emlékeztetve tegnapi parancsomra, meg akartam büntetni, de azelőtt kérdém tőle:

- *Megengedte a Mama, hogy ma rajzoljon.*

S ő azt felelte:

- *Nem mondta, hogy szabad, de ma ő is írt levelet, s azt hittem nekem is lehet rajzolni.*

Ilyen körülmények között a büntetés elmaradt, és anélkül, hogy helyeslőleg vagy rosszallólag szoltam volna annyiban hagytam a dolgot.

Valjon más hogy járt volna el ez esetben?”

Másik esetben, nem elégszik meg azzal a megoldással, hogy „nem adom át a csomagodat, mert társaidal nem élsz elég barátságban”. Szerinte a csomag átadását nem lehet megtagadni, de annak átadásakor tanító hozza a gyermek tudomására: „Most itt a csomag, s igyekezz szülőid megemlékezését jóval viszonzni.”

Más időpontban az „Akarat és jellem” című munkáját két részben, valamint egy írását „Köszönöm a barátságot” címmel közli a lap.

1891. október 5-én, és 15-én, valamint december 5-én a Brassóban megjelenő „Iskola és Szülőház” című folyóirat három részletben közöl cikket: „Pár szó a Rongyos Egyletek érdekében” címmel.

Szentgyörgyi Dénes Maros-Vásárhelyen 1913. június 15-én a királyi tűzoltó-díszérem átadási ünnepélyén elmondott beszédének szerkesztett változata a tűzoltóság hivatalos lapjában is megjelent. A beszéd egy része személyes dolgokat tartalmaz, melyet a nagyközönséggel nem akart megosztani, de figyelemre érdemes, ezért itt - a beszéd közlőnyben közölt változata után – ez is helyt kap ebben az írásban.

A szövegben az olvasó helyesírási hibákat talál. A szöveg átírásakor az eredeti – azaz a nyomtatási – szöveg hűségét akartam visszaadni. A magyar helyesírás 100 év alatt sokat változott, a ma érvényes szabályokat - úgy vélem esetenként mégis – minden igyekezetem ellenére az eredeti szöveg rovására alkalmaztam. Ez utóbbiért szíves elnézést kérek.

Szentgyörgyi Dénes beszédében a tűz hasznos és káros oldalait egy-egy rövid történetbe foglalva mutatja be. Külön érdekes, hogy a tűz elleni közdelem harcosait – a tűzoltókat - milyen érzelem dúsan jellemezve állítja elének. Bevallása szerint egy tűz alkalmával, az oltásba részt vevő emberséges csapat magatartása és munkája érleli meg benne azt az elhatározást, hogy záros időn belül a soraikba lépjen. Ezt másnap meg is teszi, és azóta egy negyedszázad telt el.

Következzen az ünnepségen elmondott válaszbeszédének szerkesztett változata (a szövegben egyes részek aláhúzással való kiemelését e cikk írója követte el).

Földre szállott az Isten angyala!

Már a teremtéskor elküldötte az Úr, hogy bejárván minden vidékeket, az embernek állandó kísérője legyen, ne hagyja el őt soha, tegye magát nélkülözhetlenné előtte.

És járt és jár szerte az angyal, a tűz angyala! Beköltözött az ember hajlékába, belopta magát az ember lényébe, ott volt és ott van mindig, mindenütt: benne, körülötte. Létfeltételünké vált s jótékony hasznos voltát oly gyakran érezteti mindnyájunkkal.

A mozik divatját éljük! Kegyes engedélyükkel kérem tehát, hogy a tűz-angyal néhány tevékenységét lelki szemek elé vetítve – ez ünnepélyes alkalommal Önöknek bemutathassam.

I.

Rengeteg erdő sűrűjében, ezredéves fák lombosátora alatt piheni fáradalmaikat az Ősember. Hatalmas természet durva állatbőr takarja, fejét csak a vállára omló hajhullám fedi, s mellette fekszik egyetlen fegyvere, az óriás dorong. Csendes szendergése alatt a fák lombosátora között gyenge szellő suhan át. Édes, susogó hangon álomdalt dúdol a föld ura fölött. A fuvalom azonban erősödik. Szélorkán váltja fel a lágyszellőt. A felhő a földre szakad. A távoli

égzengésre millió viszhang felel s emberünk felriad. Dühösen szökken föl. Hogy merik háborgatni őt?! Kezébe véve fegyverét, fenyegetőleg emeli magasra. A vihar elől menekülő fenevadak még jobban megriadva bujnak előle. A hatalmas ember túloldítja az orkán szavát.

Csöndet parancsol! S a felelet!? Egy óriási csattanás, mennyet földet megrázó hang, s nyomában évig nyúló fénycsóva. A rengeteg leghatalmasabb fája lett lobogó fáklyává. Vakító láng, perzselő hó, - s az imént fékezhetetlennek látszó hatalmas emberi szörny melléből hörgő, riadt kiáltás szakadt föl. Tűz! tűz! S a porba omolva imádja a Tűz-istent!

II.

Hosszú órák, hosszú percei óta dörzsöl két szarát fa-ágot egy bozontos, otromba alak. Melle zihál a fáradtságtól, meztelen testét víz-gyöngyök lepik el. Arcán a reményvesztett kétségbeesés tükröződik, szeme szorongva kíséri erőteljes kezének minden mozdulatát. Egyszerre csak szikra, lángocska csap ki újjai közül. Féltő óvatossággal gyújtja föl ezzel a száraz lombot, s azután feledve minden fáradságot, minden kételkedést boldog megelégedettséggel nézi munkája eredményét. És jönnek az övéi kicsinyek-nagyok. Asszony, gyerek és ujjongva, utolérhetetlen, le nem írható boldogsággal táncolják körül s dalolják ezer változatban tűz! tűz! tűz!

Aztán körül ülik. Nyershús darabjaikat megpörkölik általa, az est hűvös szellőjétől borzongó tagjaikat melengetik mellette és pihenni térve, - őrizőt rendelnek, aki táplálja, élessze, ébren-tartsa a tüzet. Holnap és holnapután, hetek, hónapok múlva is, bármerre messzire kalandoznak el, csatangolásaik közben, mindig vissza-tértek, összetartotta őket a tűz, a (családi) tűzhely tüze.

III.

Bús, halványarcú asszony, nagyobbacska csecsemő gyermeket tart ölében. A dajka, a kedvetlen nő, - a távol levő saját kicsinyére gondol, akit el kellett hagynia, hogy itt most a másét dédelgesse. De nem teszi, minden mozdulatán, minden tettén meglátszik, megérzik a kényszerűség, a nehéz kötelesség – rideg teljesítése. És az ártatlan kisdéd érzi ezt. Szótlan csüggeteg ő is. Lankadtan, bágyadtan hullnak alá tagjai, szeme álmatag, be-becsukódnak. De, íme léptek hallatszanak. A gyermek figyel, s közeledni látja édesanyját, kitől már annyi jót, annyi édest kapott, - karjaival feléje repes, kicsiny lábaival mintha kiszökni akarna a szorító karok közül, arca kigyúl, a szemeiből már a csöppségnek is messze kiragyog a gyermeki szeretet tüze.

IV.

Nagyszabású népünnepélyre gyűlt egybe a város minden mozdulható – nemesen gondolkozó lakója. Jótékony volt a cél, melynek javára rendezték; kedvező az idő és minden más körülmény arra, hogy feledve gondot, bajt, bánatot mindenki mulasson, dévajkodjék, zajongjon kedve szerint.

És a csintalan, tolongó ember áradatban föltűnik egy hallgatag pár. Kéz a kézben csöndesen haladnak, keresik a kivezető utat a tömkelegből. Nem szólnak máshoz és nem beszélnek egymással. Mindkét ajak néma, de pillantásaikkal fel-fel keresik egymást. Tekintetük mindegyre össze-villan. Szikra röppen oda-vissza. Szemeik a sötétedő estben mintha világítanak, s egy csintalan ifju hamiskásan bökve feléjük, jelentősen sugja

társának, mit keresnek itt ezek, hiszen tudjuk, hogy nekik kín e lárma, e zaj. Vonuljanak el, még a vak is látja róluk, hogy jegyesek, kivirít szemükből a szerelem tüze.

V.

Szomorúan pislángoló olaj-mécses gyenge fénye árad szét a kicsiny szobában. Az ágyon szenvedő fiúcska piheg. Súlyos kór támadta meg a gyereket, s az ágy mellett ott az édesanya, ki hosszú heteken át maga is együtt szenvedett, együtt sorvadt, most csendesen alvó magzatával. Elernyedten, vértelenül, ereje fogytán ül. A nő gyenge teste majdnem összeroskad, de azért a lelke éber. Emberfeletti erővel tartja fenn gyarló porhüvelyét, s lesi, az alvónak minden lehelletét, minden mozdulatát. Igen! hisz az orvos azt mondotta, hogy ezen éjjeltől, s annak egy jótékony csendes álmától függ minden. A gyermek élete, s az ő boldogsága! És a rettenetes hosszú, a véget érni alig akaró éjre gyönyörű hajnal hasadt. A pirkadó reggel üde, friss levegője minden virágillatával, minden madár dalával csak úgy tódult be a fölnyitott ablakon. Az előbukkanó nap legelső sugarait a beteg ágyára szórja. A fiúcska megmozdul, szemei fölnyílnak, s a régi megszokottság által vezetettve összekulcsolja kezeit s halkán, de aztán mind erőteljesebben rengő hangon rebegi el reggeli imáját. És látnátok most az anyát!?

Sápadt, bágyadt arca egyszerre kitelt, a gyenge tagokba erő költözött, lángfolyam járta át minden ízét, s rohanva rohant, hogy hírül adja mindeneknek, az egész háznépének, belekiáltsa a világba: Isten hála neked! meggyógyult a fiam!!

Az elgyöngült, letört testbe, most erőt öntött az anyai szeretet ki nem mondható nagyságú és melegségű tüze.

VI.

Csüggedt, hangtalan, félénk tekintetű emberek csoportját látjuk egy község legnagyobb terén. Erőteljes férfiak, hatalmas alakok, kiknek testében csak úgy duzzad az erő, pattog a kar izma, midőn a tehetetlen düh miatt ökölbe szorul kezük. Itt-ott suttogás kél! Bátortalan, komor hangon mondja egyik-másik: nagy baj van, veszélyben a haza, és nincs mód, nincs lehetőség megmentésére. Idegen fegyveres erő szállott meg minden falvat, minden várost. Aki csak moccanni mer, befogják, börtönbe vetik, halálba viszik. És a halódó haza sorsán csöndesen kesergő nagy néptömeg néma fájalmát nézni oly megrázó.

Emberek! kiáltja a fejük fölötti erkélyről egy erőteljes hang, s tovább beszélve, szónoki lendülettel hívja tevékenységre, buzdítja tette az ellankadtakat. Micsoda változása a képnek? Mint a legforróbb kánikulai hőségben kicsiholt kova parányi szikrája hatalmas megközelíthetetlen lángra lobbantja a száraz takarmányt úgy tört ki a rettenetes tömeg elfojtott hangja természetfölötti erővel. Rohan pusztá kézzel, egyszerű eszközökkel, szervezetlen, vezénylet nélkül az idegen hadnak, legyőzve, szétszórva gyáva futásban, kergetve azt. Mi okozta ez óriási változást? Az ereikben, lelkükben, szívükben, agyukban minden érzékükben fölébresztett lelkedésnek és hazaszeretnek szent tüze.

VII.

Csattogó hideg van. Künn üvölt a szél. A gyorsan, szaladva járó-kelők lábai alatt csikorog a hó, s egy szegényes düledező kunyhócska egyetlen szobájában 7-8 gyermeket látunk. Mint az orgona sípjai. Egyik kisebb a másiknál. A legapróbbja sír kegyetlenül, a nagyobbja kér, követelődzik, s a legidősebb kétségbe esetten maga is kimerülve az éhségtől és hidegtől

csittítgatni próbálja a jajveszékelőket. De bizony csekély eredménnyel! Hogyne mikor estre hajlik az idő s az nap még nem volt étel a szájukban, nem volt meleg a kemencében. De jön a szegény özvegy, az árvák édesanyja. Fáradtan, kimerülten dül be az ajtón, hátán hatalmas rőzse csomóval. Kitörő újongással fogadják. Elő a gyufát! Nemsokára vidáman lobog a fölgyjutott száraz ág, s mikor aztán egy-egy párolgó forró krumpli is kerülhetett a kemencét körül ülő orgona síp mindegyikének kis kacsójába: teljesen kielégített földi boldogsággal susogták: Jaj de kedves, jaj de jó a kemence tüze.

VIII.

Nagy bűne volt! Szerette a hazáját, s a védelmére fegyvert fogott. Ám a hatalmasabb rút ellenség elfogta, fogságba vetette. Sötét, vak börtönbe. Fény alig jutott be hozzá. Picinyke ablakán csak éppen hogy beszűrődött egy kis világosság. Jólelkű őrzője, lehetőleg könnyíteni akart sorsán, s ezért néhány cserép buján zöldelő virágot vitt be, hadd legyen miben gyönyörködni. Eledele kijárt, álma jó volt, fájdalmat nem érzett, s mégis midőn pár pillanatra kiengedték sétálni mindig szomorúbban kellett megállapítania, hogy teste fogy, arca sáppad, ereje csökken, s látása gyöngül. Mindíg szomorúbban ment vissza ismét kedves virágaihoz. Lelke egész szeretetével csüggött rajtuk, öntözte, kapálgatta, gyomlálgatta, s egy időben mégis azt vette észre, hogy azok levele fonnyadni, s később elhullani kezd. A jelentkező bimbócskák nem újultak ki, elszáradtak. Minden virágon a pusztulás, az enyészet felismerhetetlen nyomai jelentkeztek.

A már-már halódó ifjút megszánta az orvos, rendeletére tiszta, világos napsugaras szobába került virágaival együtt, s íme rövid időre feléledtek, zöldelők, virítók lettek a virágai; megpezsdült a férfi s egészség, derű ömlött el egész lényén. Mi tette e jótékony változást?! A nap, az áldott Napnak fénye, melege, tüze.

De, mind elsorolni a tűzangyal jelenlétének megnyilatkozásait, mind a jót, a hasznosat, a szépet, a nemest – nem lehet. Hát még azokat, mikor a mi angyalunk kellő ellenőrzés hiányában néha csapongó féktelen s rossz cselekedetek végrehajtására vetemedik. Ilyenkor tör, rombol, zúz, pusztít fékeveszetten.

De vetítsünk még egy utolsó képet a lelkek fehér vásznára!

Komor sötét este volt. A halvány hold meg sem jelent az égen, s a gyöngén pislogó csillagocskákat vastag, nehéz felhő takarta el. Végzett napi munkám után, üde jó levegőt szívni nagyot sétáltam, a már nagy részben aludni tért lakosság nappali zajától csendes este oly pihentető, oly megnyugtató volt. Egyszerre csak a távolabb eső mellékutcából hangos kiabálás támad, s a sötét égboltot piros fény világosítja meg. Futva sietek odaérni, egy kis kunyhót szegény munkásemberek lakását látom lángokban.

Égés van! Rakoncátlankodik a tűz-angyal! Az első álom jóleső nyugalmából felzavart emberek, gyermekek félig öltözetlenül hangos sírással nézik a csapkodó lángokat. A szomszédság nem jöhet segítségül a bajban levőknek, hiszen mindenki a magáét igyekszik menteni, védeni. Kezdik kihordani kis bútorikat, csebrekkel öntözgetni házuk fedelét, hátha odáig is elterjed a tűz, s az övék is elég.

Kiabálva, ordítva kapkod minden ember ide-oda. A láрма mindegyre nő a nagyobbra-nagyobbra szaporodó felriadt tömegben.

Nemsokára a templomok harangjai is belezúgnak a zajba. Tompán, rezesen kongva hirdetik az egész város lakóinak: keljetek fel! Tűz van! Menjetek veszélyben levő embertársaitok segítségére! De ott a tűz helyén a fejét vesztett megriadt embersokaság nem tudja, mit tegyen, futkos cél és gondolkodás nélkül szerte szét, a tűz ég, tovább, terjed meggyújtja a szomszédos házak fedelét is.

S íme a nagy utca felől trombita szava szól. Fáklyák világával gyors vágtatásban közeledik néhány fogat. A rajtok levő emberek sisakja csillog a fáklyák fényében.

Jönnek a tűzoltók! Zúg fel a tömeg, s készségesen nyitnak utat a derék embereknek. Megérkeznek. Gyorsan leugorva szereikről, s míg egyik a tűztől, lármától kapálódó lovakat fogja ki s vezeti csendesebb helyre, néhányan a szivattyúra szerelik rá a vízvezető csöveket.

Vagy hárman az égő házakhoz sietnek, s a még mindig siránkozó emberektől tudakolják: vajjon nem maradt-e benn még valaki, nincsen-e ember, gyermek a házban, vagy állat az istállóban, hogyha van megmentsék azokat az elégs borzasztó halálától.

Ezalatt a többiek létrákat támasztanak a házakhoz, s bámulatos bátorsággal másznak fel, füst, láng, parázs közé, hogy a lent maradt bajtársak által (fecskendővel) felnyomott vízzel eloltsák a pusztító lángokat.

Gyönyörködve néztem a derék emberek munkáját. Alig pár perc telt el megérkezésük óta, s a félelmetes szörnyeteg, a tűz halványulni kezdett, a lángkévék mind kisebbek-kisebbek lettek, s a rémült népség csendesedett, a zaj láрма is elnémult. Itt vannak, dolgoznak a tűzoltók!! Egy távolabbi ház kapujában meghúzódva tovább is itt maradtam. A tüzet eloltották. Füstös, vízgőzös levegő terjed végig az utcán, megint az éjszaka vak sötétsége borult a földre.

Az egybeverődött nagy néptömeg eloszladozott, hajlékába tért. Az előbb veszélyben volt szomszédság vissza hurcolkodott házaiba s magával vitte a fedél, lakás nélkül maradt szerencsétleneket is, kiknek házát lakhatatlanná tette a tűz. Az égés helyén azonban még felvillant egy-egy fáklya fénye, még hallatszott néha a vezénylő szó, s még lövelték a vastag vízsugarakat a szivattyú csövei. A tűzoltók tovább dolgoztak. Az utolsó üszkös, szenes gerendát is fölkeresték s lelocsolták, nehogy később ismét fölélessze tüzüket az éjszaka szellője. Végre ismét hangos kürtszó harsant fel. A tűzoltók teljesen legyőzték a félelmetes ellenséget, haza készültek ők is. Közelebb léptem a gyülekező csapathoz. Kormos arcú, égett kezű, szakadozott, lucskos ruházatú, holtra fáradt emberek csoportja volt előttem.

És panasz szó sem hangzott ajkukról. Megelégedetten emlegették: Íme szép oltást végeztünk! A siker, hogy segíthettek bajban lévő embertársaikon, elfeledtette velük a fáradságukat. Boldogan tértek hajlékaikban pihenőre a jól teljesített munka után. S ha talán az Isten akarata úgy kívánja, ha újabb vész támad pihenés nélkül ismét készen állottak nemes vállalkozásuk folytatására, embertársaik vagyonának lehető megvédésére.

A távozó csapattal én is lakásomra tértem. Nyugodtan hajtotta fejem álmra, mert tudtam, hogy egy néhány jó ember, a derék tűzoltók éjjel is őröködnék, s baj esetén önfeláldozó, bátor munkával segítségünkre jönnek.

* * *

Több mint 25 éve annak, hogy a fentebb leírt eset megtörtént. Reggel első utam a tűzoltók tanyájára vezetett, s kértem vegyenek be magam is maguk közé. Adjanak módot, alkalmat,

hogy akkor ifjúi erőmet magam is érvényesíthessem a nagy, nemes, kirívóan ember-baráti törekvések szolgálatában. Besoroztak! Felcsatoltam a tűzoltóság egyik eszközét és jelvényét a baltát az oldalamra, s azóta – Isten jóvoltából – szakadatlanul viselem azt, minden erőmmel, meg képességeim teljességével szolgálva a zászlót, mely alatt fogadalmat tettem.

Hogyha e pillanatokban elmerengek a negyedszázados múltom, s a kisebb-nagyobb eseményeket, melyek ezalatt fölmerültek, csillagok gyanánt helyezem el életem egén, s aztán egyenként behatóan vizsgálgatni kezdem azokat, arra a tapasztalatra jövök, hogy akad közöttük egynéhány fényes, ragyogó égitest, aztán van egy nagy rakás pislogó, gyenge fényben derengő! Mily különös az emberi lélek?! Azon eseményeket, melyek rossz emlékeket keltenek hamar elfeledi. Az ezeket jelképező csillagok fénye nap-nap után halványul, s egy részük tán végképp ki is alszik. Kiesnek emlékezetünkől. Ellenben a kedves, jó érzést keltők emléke élénken él mindig a lelkünkben, csillagainak fénye nem, hogy veszítene az idők folyamán, de talán még fokozódik.

Így osztályozódnak az én csillagaim is. A kevés, de fényesen ragyogó a jó emlékekéi, a halványfényű, vagy teljesen elhunyt többség csillagai a kellemetlenekéi.

Ha pedig a hasonlatot tovább fejtve a mai vasárnap elhelyezéséről kell gondolkodnom, azt hiszem helyesen járok el, ha az életem mennyboltozatának égi testei közé holdként állítom be, mely csendes derűjével, hatékonyabb fényével nagyobb erőteljeséggel fog világítani életem további útján és fokozottabb fénysugárzásával még jobban elhalványítja a kellemetlen, vagy kevésbé kedves emlékek pislogó csillagocskáit.

Hold? De hiszen a hold sem mindig egyformán teljes, és a tele hold sem mindig egyformán fénylik!? Nem! Gyakran elsötétíti annak kisebb-nagyobb részét az irigy föld, s a teljes holdat is gyakran felhő zárja el. Attól, hogy fényével megvilágítsa a vak éjszakát.

Az én holdam elé is odakerültek ezek. De félre most a sötét felhőkkel.

Kárpótol az Önök mai megjelenése. Felemel és további társadalmi tevékenységre sarkal a jóleső tapasztalat, hogy nem restelték ez alkalomra felolteni ünneplői ruháikat, hogy eljöttek ide díszessé, széppé, magasztossá tenni ez aktust, s nekem ezzel végtelen jóleső érzést, boldogságot szereztek legalább eme néhány pillanatra.

Köszönöm, nagyon köszönöm ezt Mindnyájuknak!!!

„De köszönetet kell mondanom⁴ külön is, mindenek előtt Mustya Lajos szeretett , régi gyermekkori barátomnak, az önkéntes tűzoltó egyesület akkori parancsnokának, hogy a ma átvett legfelsőbb kitüntetés ügyét kezdeményezte, köszönetet, hálás szívből jövő köszönetet kell mondjak dr. Bernády György főispán Úr öméltóságának, negyedszázados férfiúi munkálkodásom idején állandó jóakarómnak, kegyes közbenjárásáért, mellyel e kitüntetés megadását kieszközölni, azt most személyesen átadni kegyeskedett.

És legmelegebb köszönetemet kell kifejeznem a „Magyar Országos Tűzoltó Szövetség” elnökségének, szintén jóakarató közbenjárásáért, s ama valóban lekötelező figyelméért, hogy ma itt magát képviseltetni sziveskedett, s kérem is a tűzfelügyelő Urat, hogy a hálám kifejezéséről küldőit értesíteni sziveskedjék.

---

⁴ Az itt következő rész a közlönyben nem szerepel.

Bajtársi meleg szívvel, őszinte ragaszkodással, és szeretetteljes tisztelettel fejezem még ki köszönetemet Péter Antal barátomnak Torda-Aranyos vármegye tűzrendészeti felügyelőjének, a kiváló, buzgó, lelkes tűzoltónak jóindulatáért, hogy fáradtságot nem ismerve a távolból is eljött osztozni örömben emelni e kedves, szép ünneplés fényét, díszét, s bajtársi meleg érzéssel köszönöm ezt a többi tordai parancsnok uraknak, régi személyes barátainak, kik igaz testvéri szeretetük, meleg érzelmeik már oly sokszor adták velem szembeni őszinte jelét, s ezt megjelenésükkel csak fokozták, tetőzték.

Őszinte, igaz testvéri szeretettel mondok további hálás köszönetet a maros-vásárhelyi Székely Társaságnak, annak szeretve-tisztelt elnöke Deák Lajos kir. tanácsos öméltóságának, s különöbben is Kiss János, Hirts Sándor és Jánossi Samu Uraknak, mint akik értesülvén a kitüntetésről – azonnal lelkesedéssel, őszinte barátsággal fogtak munkába, hogy előkészítvén a dolgokat e napot fényessé, széppé, s előttem örökké emlékezetessé tegyék.

Köszönöm, igen köszönöm legújabb bajtársaimnak – a tűzoltói vizsgák éppen a tegnapi napon szép eredménnyel letett - közigazgatási tanfolyam urainak szíves megjelenésüket, s meleg kiválóan jóleső üdvözlésüket, s kérem, hogy megtartva szíveikben a tűzoltásnak emberbaráti, nemes ügye iránti lelkesedésüket, annak – az életben – hasznos szolgálói, munkásai legyenek.

Végül ismételen is hálás, mély köszönetemet tolmácsolva mindnyájuknak - egyes-egyes és összesen - szíves megjelenésükért, szépen kérem tartsanak meg továbbra is jóindulatukban!”

Az ünnepség befejező részében Kovács Elek a marosvásárhelyi önkéntes tűzoltó egyesület parancsnoka kijelenti, hogy Szentgyörgyi Dénesnek a tűzoltás terén kifejtett nagy munkásságával szerzett érdemeit egylete is elismeri, a mit bizonyít az is, hogy legutóbbi rendes közgyűlésen egyhangúlag tiszteletbeli parancsnokká választotta, a most nyert királyi kitüntetés alkalmából külön is fogja az ősz folyamán ünnepelni.

Egyben felkéri jelenlevőket, hogy ama ünnepélyen szintén megjelenni szíveskedjenek.

Deák Lajos kir. tanácsos, tanfelügyelő a III. oszt. vas korona rend tulajdonosa, mint elnök, mielőtt bezárná az ünnepélyt, a maga részéről is reá mutat Szentgyörgyi Dénes érdemeire, (szavai a bevezetőben idézettek.) Ezek után a maga részéről is köszönetet mondva Dr. Bernády György főispánnak az érem személyes átadásáért, valamint a megjelent díszes közönségnek részvételéért az ünnepélyt befejezettnek nyilvánítja.

2. 5. . ÖSSZEGZÉS

Reményeim szerint sikerült az írásművek lényegének közreadásával Szentgyörgyi acélos jellemét, jóindulatát, munkájának célirányosságát, a szegények iránti jóindulatát, szociális érzékét megvilágítani. Nekem, mint korábban a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem oktatójának, polgári szakmám szerint is tanárnak, valamint a Tűzoltó Múzeum egykori munkatársának leginkább az oktatás-neveléssel, a tanüggyel, a tűzoltói tevékenységgel kapcsolatos írások ragadták meg a figyelmemet.

2. 6. . FELHASZNÁLT IRODALOM

[1] Szentgyörgyi Dénes: Emlékkönyv I (Kézzel írt írásművek 1887-1894. Katasztrófavédelem Központ Múzeuma)

[2] Szentgyörgyi Dénes: Emlékkönyv II. (A királyi díszérem átadás kézzel írt jegyzőkönyve, és az ünnepséget követő események ereklýei. Katasztrófavédelem Központ Múzeuma)

Dr. Hadnagy Imre József
Tűzoltó Múzeum volt munkatársa
dr.hadnagyimre@freemail.hu